

BİLGE KARASU ÖYKÜLERİNDE YABANCILAŞMA
ALIENATION IN BİLGE KARASU'S SHORT STORIES

ÜLKÜ ELİUZ

Prof. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Öğretim Üyesi

*Prof. Dr. Karadeniz Technical University, Faculty of Literature,
Department of Turkish Language and Literature*

ulkueliuz@ktu.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0001-9921-2916>

GÜLŞAH ŞİŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü Öğretim Üyesi

*Asist. Prof. Dr. Recep Tayyip Erdoğan University, Faculty of Arts and Sciences, Department of
Turkish Language and Literature*

gulsah.sisman@erdogan.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0002-3222-7774>

Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi-Journal of Turkish Language and Literature
TÜRKDED-2, Haziran-June 2021 Rize

Makale Türü-*Article Types* : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-*Received Date* : 15.05.2021
Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 25.05.2021
Sayfa-*Pages* : 35-52

BİLGE KARASU ÖYKÜLERİNDE YABANCILAŞMA¹

Prof. Dr. Ülkü ELİUZ*

Dr. Öğr. Üyesi Gülşah ŞİŞMAN**

Özet

Genel itibarıyla kişiyi çevresinden ve kendinden uzaklaştıran, başka bir şeye, çevresine ya da kendine yabancı hale gelmesine yol açan gelişme şeklinde tanımlanabilecek olan yabancılaşma psikolojik, sosyolojik, felsefi, teolojik ve ekonomik alanlarla da iç içedir. Her açıdan değişimlerin yaşandığı uzun bir süreci kapsayan insanlık tarihi boyunca farklı nedenlere bağlı olarak kişiyle toplum arasında meydana gelen uzaklaşma ve kopmalar, özellikle 18. yüzyılda tin, insan, doğa ve nesnelere arasındaki bir aşkınlık düzlemine evrilir. 19. ve 20. yüzyıllarla birlikte modernleşme paralelinde kentleşme ve kapitalizmin hakimiyeti sonucu mevcut yapının değişmesi ile sosyal, siyasal, ekonomik, bilimsel ve teknolojik alandaki değişimler ve gelişmeler neticesinde her alanda belirginleşen yabancılaşma olgusu, edebiyatın da ilgi alanına girerek çeşitli edebî türlerin içerisinde varlığını hissettirir. Türk edebiyatında Tanzimat'la başlayan ve Doğu-Batı ekseninde değerlendirilen kavramın serüveni, modernleşme süreci ile bağlantı ve ilişki içerisinde belirginleşir. II. Dünya Savaşı'nın etkisiyle 1950 sonrası edebî eserler üzerindeki etkisini artıran, varlık sorgulaması hâlindeki Varoluşçuluğun alt başlıkları olarak nitelendirilebilecek kaygı, bunaltı, saçma, özgürlük, hiçlik, yabancılaşma, ölüm gibi izlekler bütün edebî türlerde kendini göstermeye başlar. Herhangi bir edebî topluluğa dahil olmayı tercih etmeyerek yapıtlarını bireysel çizgide oluşturan, 1960 sonrasında kendini gösteren yeni arayışlarla bağlantılı olarak postmodern metin örnekleri de veren Bilge Karasu, ilk edebî ürünlerinden itibaren tüm yapıtlarında, dönemin düşünsel ve duygusal atmosferine bağlı olarak yabancılaşma ve paralelinde yalnızlık, iletişimsizlik, ötekilik gibi temaları işler. Çalışmada Bilge Karasu'nun *Troya'da Ölüm Vardı*, *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı*, *Göçmüş Kediler Bahçesi*, *Kısmet Büfesi*, *Lağım Aranası ya da Beyoğlu* ve *Susanlar* adlı kitaplarında toplanan öyküler yabancılaşma merkezli ve onunla ilişkili söz konusu izlekler bağlamında tahlil edilecektir.

Anahtar Sözcükler: Bilge Karasu, hikâye, yabancılaşma.

¹Bu makale, 25-27 Ekim 2018 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen 5. Uluslararası Filoloji Sempozyumu'ndaki "Yabancılaşma" başlıklı panelde sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

* Karadeniz Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
ulkueliuz@ktu.edu.tr

**Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
gulsah.sisman@erdogan.edu.tr

ALIENATION IN BİLGE KARASU'S SHORT STORIES

Abstract

Alienation, which can be defined as a development that distracts a person from his/her environment and himself/herself and causes him/her becoming a stranger to another thing, environment or himself/herself, is interrelated with psychological, sociological, philosophical, theological, and economical fields. Revulsions and dissociations between human and society which occur depending upon different reasons throughout the history of mankind that contains a long process having changes in every aspect evolve a transcendency level among soul, human, nature, and objects especially in 18th century. With changing current structure as a result of domination of urbanization and capitalism parallel to modernization with the 19th and 20th centuries, alienation phenomenon that clarifies as a result of social, political, economical, scientific, and technological alterations and developments makes its presence be felt among literary genres through being of interest to literature. The adventure of concept, which starts with Tanzimat in Turkish literature and is being evaluated in East-West axis, becomes clear within connection and relation to modernization process. Themes like concern, anxiety, absurd, freedom, nothingness, alienation, and death which can be considered as subtitles of Existentialism as an existence questioning that lifts effectiveness on literary texts with influence of the Second World War start to come into prominence in all literary genres. Bilge Karasu, who composes his works of art individually without preferring to be involved in any literary community and produces examples of postmodern texts as a result of new searches that come forward after 1960, handles themes like alienation, loneliness, miscommunication, and otherness depending on the period's intellectual and emotional atmosphere in all his works from the beginning. In this study, short stories of Bilge Karasu that are gathered in *Troya'da Ölüm Vardı*, *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı*, *Göçmüş Kediler Bahçesi*, *Kısmet Büfesi*, *Lağımlaranası ya da Beyoğlu*, *Susanlar* are going to be analyzed within the context of alienation and the relevant themes.

Keywords: Bilge Karasu, short story, alienation.

Giriş: Yabancılaşma Kavramı

Varoluşun kendisi bir yabancılaşmadır.

Thietmar Wernsdörfer

Yabancılaşma, insanın varoluşunu anlamlandırmak için hem kendisine hem de doğaya yönelmesi sonucunda ortaya çıkmış ve insanın ya farkındalığını artırmış ya da büsbütün kendisine ve çevresine karşı mesafeli konuma getirmiş bir olgudur. Benlik yitimi, kaygı durumları, kuralsızlık (anomi), umutsuzluk, kişiliksizleşmek, köksüzlük, yalnızlık, iletişimsizlik, anlamsızlık, amaçsızlık, değer ve inanç yitimi gibi kavramlarla açıklanmaya çalışılan ve birçok düşünce sisteminde görülen bu olgu, ilk olarak teolojide varlığını hissettirir. 'Özgün anlamı içinde, bir şeyi

ya da kimseyi başka bir şeyden ya da kimseden uzaklaştıran, başka bir şeye ya da kimseye yabancı hale getiren eylem ya da gelişme' (Cevizci 2000: 1617) olarak tanımlanan yabancılaşma, psikolojik olarak kişinin kendini evinde hissetmemesi, normsuzluk, anlamsızlık gibi his ve duygular; sosyolojik açıdan toplumsal ilişki ve süreçlerin rasyonelleşmesi, mekanikleşmesi ve bunun sonucu olarak da dünyanın büyüünün bozulması, uzmanlaşmanın artması ve yine toplumsal süreçlerin bireyler için kontrol edilemez oluşu; ontolojik ve teolojik bakımdan insan özünün kurucu bir unsuru olduğu şeklinde farklı anlamları barındıran karmaşık bir sürece karşılık gelir.

Genel anlamda bireylerin birbirlerinden ya da belirli bir ortam ve süreçten uzaklaşmalarını anlatan yabancılaşma, felsefi anlamda daima kopma, aslına/ kendine/ fitratına sırt dönme, uzaklaşma, sürgün, anlamsızlık anlamında kullanılır. Evrenin değiştiğinin tescilli olan yabancılaşma, materyalist dünya görüşüne göre ürünlerin, üretim ilişkilerinin; toplumsal ilişki, kurum ve düşüncelerin yani insanların kendi etkinlikleri yoluyla ortaya koymuş oldukları toplumsal güçlerin insanlara yabancı, onların istemlerinden bağımsız, kendilerini aşan güçlerce yönetiliyormuş gibi gözüktüğü toplumsal ilintidir. Her açıdan değişimlerin yaşandığı uzun bir süreci kapsayan insanlık tarihinin organik bütünlüğünden farklı nedenlerle kişiyle toplum arasında mesafeler yaratan kopmalar meydana gelir.

İlksel kullanımlarında “uzaklaşma”, “kopma”, “daha az pay alma” anlamları ile doğa, insanlar, nesnelere, genel olarak şeyler arasında bir içkinlik düzlemi kazanan yabancılaşma, sonraki dönemlerde özellikle 18. yüzyılda tin, insan, doğa ve nesnelere arasındaki bir aşkınlık düzlemine dayandırılır. Günümüzdeki yabancılaşma olgusu, bireyselleşme ve birey aşaması ile bağımlı açıklanır. Duygu, düşünce, kültür açısından vasat insanın üstünde olabilen kişi olarak birey, tek başına hareket edebilme, çevresinde olup bitenleri sorgulayabilme özelliklerine sahiptir. Modernleşmeyle aklın öncelenmesi ile insanın bağımsız hareket etme ve toplum kurallarının dışına çıkma davranışları yabancılaşma olgusunun ilk aşaması olan bireyleşmeyle başlar. Akıl ve bilimin bu devirde ön plana çıkarılması, sanayileşme sonrası yaşanan değişimle birlikte insanın değer yitimine maruz kalması, bir boşluk duygusu oluşturması, kargaşaya itilmesi ile yabancılaşma kavramı, varoluşsal anlamda bugünkü içeriğine modern çağda kavuşur. Yaşam tipik olarak ileri derecede bölümlere ayrılır, bu bölünmenin (çoğulculuk) bilinç düzeyinde tezahürleri ortaya çıkar. Modern dünyanın çoğulcu ilişkilerinin karmaşık yapısı, standart işlem süreçlerine olduğu gibi bireyin bilincine de kısıtlamalar getirir.

On dokuzuncu ve yirminci yüzyıllarda kentleşme ve kapitalizmin egemenleşmesi sonucu mevcut yapının değişmesi ile yabancılaşma olgusu, sosyal, siyasal, ekonomik, bilimsel ve teknolojik alandaki değişimler ve gelişmeler ile her alanda belirginleşir. İnsani değerlerden uzaklaşan bir toplum yapısı, iletişimi en alt seviyeye indiren kentli yaşam ve varlığını sömüren kapitalist sistem içerisinde insan kendisini bir nesne olarak hissetmeye başlar ve yabancılaşır. Temelinde son iki yüz yıldır yaşanan ve aklın belirli yönlerinin, ilkeselliğinin, dürtü ve duyguların

bastırılması ile bütünsel, eleştirel aklın yerini teknik/araçsal aklın alması yatan süreçte çıkarıcı ve faydacı bir 'akıl yürütme' önem kazanır. Bu durum, bütün varlık alanlarının bir 'araçlar alanı'na dönüştürülmesi ve öznenin yok oluşu şeklinde özetlenir. Toplumda normatif kuralların gücünü veya geçerliliğini yitirmesi olarak tanımlanabilecek 'anomi' ve yabancılaşmanın en son evresi olarak değerlendirilen 'şeyleşme', 'fetişizm' gibi kavramlar ile yakın ilişkisi ise, anlam evreninin sınırlarını çizer. 'Şeyleşme' ya da 'fetişizm' insanın kendi maddi ve zihinsel yaşamının koşulları üzerinde hiçbir denetim ve yetkiye sahip olamaması olarak tanımlanabilir. 'Şeyleşme', aklın öznellesmesinin ve biçimselleşmesinin tipik bir sonucudur; insan faaliyetinin bütün ürünlerinin metaya dönüştüğü sanayi toplumunun doğuşuyla birlikte baskın bir hale gelir. Toplumsal ilişkiler sistemi olarak fetişistik bir karaktere sahip kapitalizme özgü olan 'meta fetişizmi' hız ve yoğunluğun artmasıyla daha da artar. Kapitalist süreçte ürünlerin metaya dönüşmesi ile birlikte insanların emekleri de değişim sürecinde satılabilen bir metaya dönüşmektedir. Böylece emek ile üretim araçları ve üretim ile tüketim birbirinden ayrılmaktadır.

Kavramı olumsuzlayan görüşlerin ana eksenini insani özden uzaklaşma; insanın doğadan ayrı düşmesi, kozmik bütünlükten kopması, nesneleşmesi, gönüllüyle bağını koparması, gönülünü unutmaması; benliğin kendi kendini aldatmasıdır. Yabancılaşma, rayından çıkmış modern toplum karşısında 'çağın isteklerine boyun eğmeyen' ve bu isteklere yabancı kalan bireyin 'insani olan taraf'ını korumaya yönelik tavır alış, bir çeşit savunma mekanizması olarak da değerlendirilir. Böylece, insani özünü yitiren ve toplumun şaşırması karşısında kalan bireyin iç dengelerini, psikolojisini, ruh sağlığını koruma içgüdüsünün dışavurumudur. Bu durumda birey pencerelerini kendi iradesi dışında akıp giden sosyal hayata kapatır ve köşesine çekilerek yalnız kalmayı seçer. Endüstrileşme ile birlikte yaşam biçiminin, üretim tarzlarının, insanla nesne arasındaki ilişkinin yeni bir hal alması; nesnenin insanı geri plana itmesi, ürünün onu üretenin önüne geçmesi yabancılaşmayı tetikleyen ana etmenlerdir. Geleneksel toplumdan endüstri toplumuna geçiş sürecinde yol göstericilerin (gelenek, din vs.) hayattan tasfiye edilmesi, insanın kutsallarından sıyrılması, bireyi dünyada dayanaksız/tek başına bırakır. Kendini herhangi bir kültüre, sosyal gruba ya da yapıya, bir inanca, değerler sistemine, herhangi bir kültür coğrafyasına ait hissetmeyen; bütün bu yapıyla fiziksel ilişkinin dışında duygusal/düşünsel anlamda herhangi bir bağ/yakınlık kuramayan birey yabancılaşır. Bu durum bireyi, yaşadığı muhitte tek başına bırakır. Tinsel olanı devre dışı bırakan birey şeylerin, metanın, maddi olanın kıskacında asli olanı yitirir, insani özden uzaklaşır ve büyük bir bunalım içine düşer. Süreçte yabancılaşan birey güçsüzlük, anlamsızlık, kuralsızlık, tecrit edilmişlik durumları yaşar.

Türk Edebiyatında Yabancılaşma

Teoloji, felsefe, psikoloji, sosyoloji gibi birçok disiplinde görülen yabancılaşma, edebiyatın da ilgi alanına girerek çeşitli edebî türlerin içerisinde varlığını hissettirir. Türk edebiyatında bu

olgu, Devlet-i Aliye'nin yeni bir medeniyet dairesi olan Batı medeniyetinin üstünlüğünü dünya kamuoyuna duyurmasının miladı sayılan Tanzimat'la başlar; Doğu-Batı ekseninde değerlendirilir ve yanlış Batılılaşmanın getireceği sonuçların trajikomik olarak çizildiği karakterler aracılığıyla yansıtılır. Kavramın serüveni ise, modernleşme süreci ile bağlantı ve ilişki içerisinde belirginleşir. Türk yazınında toplumsal gerçekçi çizginin baskın olduğu yıllarda kültürel ve siyasi değişimler edebiyat ortamında yansımaları bulur. 1940'lı yıllarda İkinci Dünya Savaşı'nın da etkisiyle ortaya çıkan ve Türkiye'de çeviriler aracılığıyla tanınmaya başlayan Varoluşçuluk ve Gerçeküstüculük, 1950 sonrasında edebi eserler üzerindeki etkisini artırır. Varlık sorgulaması görünümündeki bu akımlar, özünde bireyin kendini tanımlamasını, seçimler ve sorumluluklar ile yüzleşmesini ve varoluşsal atılımlar gerçekleştirmesini ön görür. Tüm türlerde yeni bir kabuğa bürünmede en önemli tetikleyici olan bu bakış açısı, değişen hatta dönüşen yeni bir insan tipini ortaya çıkartır. Varoluşçuluğun alt başlıkları olarak nitelendirilebilecek kaygı, bunalım, saçma, özgürlük, hiçlik, yabancılaşma, ölüm gibi izlekler bütün edebi türlerde kendini göstermeye başlar. 1950'li ve 60'lı yılların, varoluşun yeterince gerçekleştirilemediği bir baskı ve bunalım dönemi olması (Bezirci 1987: 55) insanın bireyselliğini ve biricikliğini öne çıkarmada bir diğer etken olur. Artık değişen, yeni bir insan tipi söz konusudur. Bütün bu unsurlar neticesinde Türk edebiyatı bir nevi değişime uğrar, yeni bir kabuğa bürünür. İnsan varlığının yabancılaşması ve anlamsızlaşması; hiçliğe, kaygıya, bunalıma, umutsuzluğa ve saçmalığa itilmesi; yalnızlık, kuşatılmışlık türünden duyguları yoğun bir şekilde hissetmesi gibi konular dönemin roman ve öyküsünün malzemesi haline gelir. Batı edebiyatında Dostoyevski'nin *Yer Altından Notlar* (1864), Franz Kafka'nın *Dönüşüm* (1915) ve *Dava* (1925), Herman Hesse'nin *Step Kurdu* (1927), Elias Canetti'nin *Körleşme* (1935), Jean Paul Sartre'nin *Bulantı* (1938) ve Albert Camus'un *Yabancı* (1942) romanları ile hem genel hem de özel yabancılaşma bağlamında modern yaşamın bireyi/ aydını nasıl bir cendere altına aldığı vurgulanmaya çalışılır.

Yazarlar, bireyin iç dünyasını derinlemesine vermeyerek kendilerini her fırsatta okuyucuyu yeni ve yabancı hayat tarzına karşı uyarma ihtiyacı içerisinde hissederler. Türk edebiyatında yabancılaşmayı modernist bağlamda hem teknik olarak hem de insanın iç dünyasını teşhir ederek ortaya koyan eserler 20. yüzyılın başlarına aittir. Bu eserlerde de Doğu-Batı çatışması görülse de artık kentte yaşayan insanın kendisine, topluma ve de yaşadığı zamana ve mekâna karşı uyumsuzluğu, yalnızlığı ve yabancılaşması dikkate sunulur. Yabancılaşma olgusu Türkiye'de özellikle 1970'lerden sonra sanayileşmeyle birlikte değişen sosyo-ekonomik duruma bağlı olarak ele alınır. Daha önceki karakterlere benzemeyen anti-kahramanlar söz konusu olguyu çarpıcı bir şekilde göz önüne sererler.

1940'lı yıllarda Abdülhak Şinasi Hisar'ın *Fahim Bey ve Biz* (1941), *Çamlıca'daki Eniştemiz* (1944) ve *Ali Nizamî Bey'in Alafrangalığı ve Şeyhliği* (1952) adlı üç romanında sadece kendi küçük dünyasında yaşayan ve çevre/ toplum tarafından "deli" olarak görülen üç 'yabancı' (Fahim Bey,

Vamık Efendi ve Ali Nizamî); Sabahattin Ali'nin *Kuyucaklı Yusuf* (1937), *İçimizdeki Şeytan* (1940) ve *Kürk Mantolu Madonna* (1943) romanlarında kimi kez doğa-kent, kimi kez de birey-toplum çatışmaları ekseninde bireyin kendini arayışı; Attilâ İlhan'ın *Sokaktaki Adam* (1953) romanında Kamarot Hasan karakteriyle toplumsal çözülüş; Yusuf Atılgan'ın *Aylak Adam* (1959) ve *Anayurt Otel* (1973) romanlarında toplum değerlerini reddeden ve kendi gerçeğini kurmaya çalışan bireylerin yalnızlaşması; Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* (1961) romanında Hayri İrdal'ın temsil ettiği bireyin ve toplumun ironikleşmesi; Oğuz Atay'ın *Tutunamayanlar* (1972) romanında burjuva aydınının yaşadığı topluma ve hayata karşı yalnızlığının tutunamamaya dönüşmesi anlatılarak yabancılaşma izleğinin farklı izdüşümleri yansıtılır. Sonrasında Tahsin Yücel'in *Mutfak Çıkmazı* (1960), *Peygamberin Son Beş Günü* (1992), *Bıyık Söylencesi* (1995), *Vatandaş* (1995), *Yalan* (2002), *Kumru ile Kumru* (2005), *Gökdele* (2006); Adalet Ağaoğlu'nun *Ölmeye Yatmak* (1973) ve *Bir Düğün Gecesi* (1979); Ferit Edgü'nün *Hakkâri'de Bir Mevsim* (1977); Latife Tekin'in *Sevgili Arsız Ölüm* (1983); Vüsat O. Bener'in *Buzul Çağının Virüsü* (1984); Bilge Karasu'nun *Gece* (1985); Hasan Ali Toptaş'ın *Gölgesizler* (1995) ve *Kayıp Hayaller Kitabı* (1999); Hilmi Yavuz'un *Fehmi K. 'nın Acayip Serüvenleri* (1991); Orhan Pamuk'un *Kara Kitap* (1990) ve *Kar* (2002); Elif Şafak'ın *Mahrem* (2000) ve *Araf* (2004); Aslı Erdoğan'ın *Mucizevi Mandarin* (1996) ve *Kırmızı Pelerinli Kent* (1998) gibi birçok romanda yabancılaşma, modernizmin ve sonrasında da postmodernizmin etkisiyle Türk edebiyatını besleyen önemli bir kaynak olarak yerini alır.

Bilge Karasu Öykülerinde Yabancılaşma

Bilge Karasu'nun ilk edebi ürünlerinden itibaren tüm yapıtlarında, dönemin düşünsel ve duygusal atmosferine bağlı olarak yabancılaşma ve paralelinde yalnızlık, iletişimsizlik, ötekilik gibi temalar öne çıkar. Modernizmin etkisiyle geline nokta insanın içinde bulunduğu açmazlar ve sıkıntılar, bireyin kendi kendisi için sorunsal hale gelişi yansımasını bulur. Onun eserlerinde yabancılaşma temi psikolojik, sosyolojik, felsefi ve bireysel açımlarıyla var olur. Bir takım sosyolojik ve psikolojik dış etmenlerden dolayı kişinin kendi benliğini kaybetmesi, çevresiyle uyum sağlayamaması ve iletişimsizliğin son safhaya ulaşması olan yabancılaşma, Karasu'nun öykülerine temelde bir başkalaşma olarak yansır.

Ölümünden sonra, 2009'da yayımlanan ve Serdar Soydan tarafından hazırlanan *Susanlar*, Karasu'nun gazete ve dergilerde kalmış öykülerini, şiirlerini, okuma notlarını, edebiyat ve sanat yazılarını, verdiği röportajların bir kısmını içerir. Kitapta yer alan dokuz adet öykünün yazılış tarihleri 1952-1961'dir. "Depo", "Sarı Leke", "Büyü II", "İlk Susan", "Susanların Son Hikâyesi", "Arkamdakiler", "Susanlar III – Kör Nokta", "Susanlar VII – Kapalı" ve "Kedili Meryem" adlarını taşıyan öykülerin ortak çerçevesi kitabın adından da anlaşılacağı üzere susku, suskunluktur.

Karasu'nun 'benim' dediği ilk yazısı (öyküsü) Mart 1952'de "Seçilmiş Hikâyeler" (Sayı 2) dergisinde yayımlanan "Depo"dur. Bu metinde, kendi iç yalnızlığını yaşayan depodaki bir eşyanın öyküsü anlatılır; ne olduğu belirtilmeyen bu eşya aracılığıyla simgesel boyutta bireysel tükenişler ve depoya dönüşen dünya imlenir. Kişinin, kalabalıklar içinde bile yalnızlığı duyumsayabileceği, depoya kapatılmış bu eşyada sembolleştirilir:

Dışarısı aydınlık ve gürültülü. Burası kalabalık, karanlık ve meyvasını durmadan döken bir ağacın yalnızlık sesi ile dolu. Yalnızız bu kalabalıkta, her birimiz yalnızız.
(Karasu 2009a: 17)

Terkedilen sevgilinin aşkının dile getirilişi niteliğindeki "İlk Susan" adlı öyküde ismi belirsiz başkişi duygularını eski sevgilisinin kendisine değil, onun hayaline anlatır gibidir. Monolog şeklindeki konuşmalarla dışa yansıyan duygu durumu, ayrılık sonrası yalnızlığa, iletişimsizliğe vurgu yapar:

*İçime, birden öyle geldi ki, hayatım, sonuna kadar, bir yolun, bir şehir yolunun taş kenarında önüne dizilen bir sonsuz sıra eş ve kuru, tok adım sesinden ibaret olacak...
Sonra uzaklardan, şehrin dalgalarca koparılan ışıkları... Her şeyin ölüme doğuşu, yeniden ölümlerle... (Karasu 2009a: 41)*

Susanlar'daki öykülerden biri olan "Arkamdakiler"de takip edildiğini düşünen ismi belirsiz başkişinin başından geçenler anlatılır. Arkasından sürekli olarak birilerinin gelmekte olduğu hissine kapılan başkişinin durumu, bireyin kendiyle mücadelesini yansıtır. Gölge arketipi mahiyetindeki takipçiler, bu süreç boyunca tek bir kişi ile diyaloga geçmeyen öykü kahramanının yalnızlığını belirginleştirir:

Bütün bu farklı, biribirinden başka kimseleri şimdiye kadar hiç görmedim. Hepsi arkamda duruyor, benimle birlikte arkalarına dönüyorlar. Her gün takip edilmekteyim. Arkamda biri var, değişiyor ara sıra. Ama ben hep önlerinde duruyorum. (Karasu 2009a: 52)

"Kedili Meryem", Beyoğlu'ndaki kedi sever bir kadının yaşantısı üzerinden Beyoğlu'nu ve oradaki yaşayışı anlatan bir öyküdür. Kedili Meryem adıyla anılan kadının kediler başta olmak üzere hayvanlarla kurduğu dostluk, anlatının merkezinde yer alır. Yaşamını arkadaş, eş, dostla değil de hayvanlarla paylaşmayı tercih edişi karakterin dışa kapalılığının, insanlarla kuramadığı bağı/iletişimi hayvanlara yönelttiğinin göstergesidir:

Meryem saatini o günlerde, o yıllarda durdurmuş olsa gerekti. Giysileri bunu gösteriyordu. Saatini durdurduğu için zamanı yok etmişti, var olmayan bir zamanda var olmayan gençlerin var olmayan gülüşleriyle alayları da var olmazdı. (Karasu 2009a: 66)

Aşağıdaki tablo, her bir öyküde sus- fiilinden türeyen sözcüklerin kullanım sıklığını gösterir. Bunların, dört adet öykünün isminde de yer almakla birlikte toplamda otuz bir kez tercih edilmiş olması dikkat çeker:

Kedili Meryem	susmak(1) susarlar(1)
Depo	sustuklarında(1)
Sarı Leke	sustular(1) susmuştu(1)
Büyü II	susmağa(1)
Susanlar VII - Kapalı	susuyor(1) susmuş(1) susanlar(1) susmakta(1) sus(1) susuyoruz(1)
İlk Susan	susan(1) susmağa(1) susuyor(1) susuyorsun(1) susuyordum(1)
Susanlar III - Kör Nokta	susalım(4) sus(1) susanlar(1) susmaz(1)
Susanların Son Hikâyesi	sustum(2) susuyordum(1) susuyordu(1) susanların(1) susar(1) susmuş(1)

Konuşmaktan kaçınmayı bildiren bir durum olarak suskunluk, bu metinlerde bireyin toplumsal ilişkilerindeki dışlanmışlığına, iletişimsizliğine vurgu yapar. 9 öykünün 4 tanesinin adında sus- kelimesinin geçmesi, isimden içeriğe varan bir açılımla bireyin yalnızlığına da göndermede bulunur.

Dört erkek arkadaşın çocukluktan beri süregelen dostluklarını ve anneleriyle olan ilişkilerini konu edinen; kişi, zaman, mekân düzleminde birbiriyle bağlantılı 13 anlatının yer aldığı *Troya'da Ölüm Vardı*'daki bu anlatılarda yabancılaşmanın en belirgin sonucu yalnızlıktır. Özellikle erkek dünyasının yalnızlığına dikkat çekilen öykülerde bu katı yalnızlık, erkekleri geçit vermez bir ağ gibi sarar. “Yalnızlık vardı erkeklerin içinde.”, “Biz yalnızız.” (Karasu 2009b: 40,41) gibi ifadelerle, verilmek istenen duyguya vurgu yapılır. Müşfik'in erkek kedisi Hans bile sahibine “erkek yalnızlığının içinden” (Karasu 2009b: 83) bakar. Öykülerdeki Nimet, Dilâver, Rânâ, Lerzan gibi kadın karakterlerin yalnızlığı ise hayatlarındaki erkeklerle ilişkilerindeki eksiklik ve tutarsızlıktandır. Suat'ın annesi Nimet, bir sohbet esnasında Müşfik'e durmadan yalnızlıktan, yalnızlığın ne olduğundan bahseder:

Beni böyle bırakıyor, yalnız, yapayalnız bırakıyorsunuz da sonra neden hastalandım diye şaşırıyorsunuz. Sevmiyorsunuz ki beni, sevmiyorsunuz ki... Sevmiyorsun ki... Yorgun, durdu. Bir adım daha attım. Çarşaf kıvrımları içinden ince, yontulmuş eli uzandı. “Gel, gel yanıma. Bütün ömrüm yalnızlık içinde geçti. Gel, gel, biraz otur, hemen gitme, Suat da yok, gel bari, sen otur biraz yanımda.” (Karasu 2009b: 66)

Kocalarını ve oğullarını arkadaşlarıyla paylaşamayan eşler ve anneler, kendilerini onların dünyalarının dışında konumlandırırlar ve yalnızlığa mahkûm ederler. Bu karakterler kendilerini onlara dayatılan varoluş ile özdeşleştirirler ve yabancılaşmış varoluşları tarafından yutulur, yabancılaşmış yaşamları içinde kaybolup giderler (Marcuse 2010: 26-27). Kadın karakterlerin yalnızlığı kendi kendilerine yetememelerinden, kendilerini çocukları ya da kocalarıyla tanımlamalarından kaynaklanırken eşcinsel ilişki içerisindeki erkek karakterlerdeki

yabancılaşmanın sebebi ise toplumun kabul gören norm ve değerlerin dışında kalmaları, gelenekselleşmiş davranış kalıplarına uymamalarıdır.

Annemin için için, belli etmeden, belki de şerefine yediremediği için bir şey söylemeden bana kızdığımı, Suat'la her gece bulduğum, balığa çıktığım için, niçin çıktığımı bildiği için benden ağır ağır soğuduğunu düşünmek istememeğe çalıştım.
(Karasu 2009b: 64)

Benzer bir ilişkiler ağı yazarın *Lağım-laranası ya da Beyoğlu* adlı öykü kitabında yer alan “Aşk” adlı opera librettosu ile ondan uyarlanan “Sevilmek” adlı radyo oyununda da kurgulanır. “Evli bir çift (“Aşk”ta Riyan ve Sinan, “Sevilmek”te Esin ve Sinan) ile kocanın erkek arkadaşı (“Aşk”ta Rasin, “Sevilmek”te Ercan) arasındaki ilişkilerin sorgulandığı anlatılarda erkeğin evliliğinden önceki yaşantısına ait bir unsur olan erkek arkadaş, karı koca arasına giren üçüncü kişi olarak öne çıkar.” (Şişman 2018: 185) Eşlerini onların erkek arkadaşlarından kıskanan, evliliklerindeki konumunu o ikili arasındaki ilişkiye göre belirlemeye çalışan iki kadın, kocalarının yalnızlığının belirginleşmesinde pay sahibidir. Geçmişin yükünü üzerlerinde taşıyan erkek karakterler (her iki anlatıda da Sinan) geçmiş ilişkinin izlerini şimdiki ilişkilerine taşımamayı başaramaz ve eşleriyle iletişim kurmakta zorlanırlar. “Aşk” adlı librettoda Riyan’ın, Rasin hakkında söyledikleri kıskançlık duygularına vurgu yaparken kocası Sinan ile arasındaki iletişimsizliğe de dikkat çeker:

Evlendiğimiz gün, mektubunuz geldi. O güne değin sözünüzü hiç etmemişti ama en güzel günlerini benimle paylaşmak istemediğini öyle belli ediyordu ki bekliyordum, karanlıktan, birini sıyrılıvermesini... Siziniz o... Yıldızlar kaydı o gün, elinden bırakmıyordu mektubunuzu. Saadet dilekleri vardı belki o mektupta ama okumadım, okumadı bana. Daha o gün aramıza girmiştiniz. Merak ediyordum sizi. Kıskançlık duymamağa, sizi sevmeğe çalıştım... (Karasu 2004: 195-196)

Keşiş Andronikos’un, Bizans’ta, bir tapınma biçimi olan resimlerin yasaklandığı dönemde yaşadığı inanç-baskı çatışmasını konu edinen “Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı” adlı öyküde yabancılaşma, başkişinin getirilen yasak ile inancı arasındaki bocalaması üzerinden işlenir. Resimlere tapınmanın yasaklandığı ikonakırıcılık döneminde o güne dek inandığı ve doğru bildiği şeylerden vazgeçmek istemeyen bir keşişin içsel yolculuğunu, yaşadığı baskı inanç çatışmasını işleyen öyküde başkişi Andronikos, bu yasak ile inancını sorgulamaya başlar. “İnsanların büyük inanç sarsıntıları sırasında(ki) davranışları” (Menemencioğlu 1971: 3), putlara tapınmanın yasaklanmasına yönelik getirilen yeni inancı kabul etmek istemeyen Andronikos’un şahsında sorgulanır. Keşişlerin bu konuda yemin edeceği büyük toplantıya katılmak istemediğinden manastırdan kaçarak adaya sığınan Andronikos, orada kendi başına, inancının sağlığını test ederek geçireceği sürenin, karar yürürlüğe girdiği gün ne yapması gerektiğine yönelik karar almasını kolaylaştıracağını umar. Andronikos’un adada geçirdiği süreç “inanç

üzerine, kimlik üzerine, esaret ve özgürlük üzerine, doğru(cu)luk üzerine bir öz-sorgulama” (Hassan 2014: 2) içerir:

İnancı uğruna zindana atılmağı bile göze alamayan adamın inandığı söylenebilir mi? O halde, gerçekte, inanmıyorum. O halde, yıllarca, bilmeden, farkına varmadan yalan söyledim. Yalanımı yaşadım, yaşattım başkalarına da. Kendimi aldatmakla kalmamışım, herkesi de aldatmışım. (..) Yıllarca dilim alıştığı, aklım alıştığı için inandığımı sandığım şeylere, gerçekte inanmadığımı bugün anlıyor, bu inanç uğruna zindana atılmağı korkusuzca yüzleme gücünü kendimde bulamıyorsam, yeni bir şeye nasıl inanabilir, nasıl herkesle birlikte kendimi de bir kez daha aldatabilirim? (Karasu 2012a: 38)

Andronikos’un içinde bulunduğu durum yabancılaşmanın ‘güçsüzlük’ ya da ‘iktidarsızlık’ boyutuyla ilişkilidir. Başkişinin kaderinin kendi denetimi altında olmaması; dış güçler ya da kurumsal düzenlemeler tarafından belirlenmesi onu yabancılaşmaya iten temel faktördür:

Yeni inancı, değişikliği kabul ederse, ömründe bir kez daha, söylenen, istenen, uyulması buyurulan, kendisini herkesle birleştiren, herkese bağlayan şeyi yapmış olacaktı... (Karasu 2012a: 33)

O güne kadar savunduğu değerler üzerinden giriştiği içsel sorgulama sonucunda bu süreci kendi lehine çevirmeye karar veren Andronikos, mücadelesinin boş bir işin ötesine geçmesi, attığı adıma anlam kazandırabilmesi için kaçtığı şeyle yüzleşmesi gerektiğini düşünür. Özgür olmak için manastıra geri dönmek ve inancı uğruna, çarpıtılacağı cezayı göğüslemek durumundadır. Sürüye uymayı değil özgürlüğü tercih etmesi ve ölümü göze alarak manastıra dönmesi, kaderini kendi elleriyle çizmek istemesinden kaynaklanır.

“Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı”nda konu edilen Bizans’taki baskı ortamının “çağdaş zaman dilimi içinde, iki ayrı zaman noktasında yeniden öykülenişi” (Onart 1978: 265) olan “Dutlar” ise önceki öyküde olduğu gibi yönetilenle yönetenin (ezen-ezilen) çatışmasını işler. Bir yandan 1960 Türkiye’sinin baskı ortamını ele alırken diğer yandan İtalya’daki Mussolini döneminden bir kesit sunan bu öykü de güç ve baskı karşısında halkın içine düştüğü iletişimsizliği yansıtır. 1960’ın Mayıs ve Haziran aylarında yaşananları konu edinen öyküde, 27 Mayıs öncesi Türkiye’sine koşut olarak Mussolini dönemi ele alınır. Ülkede barışı sağlayacağını öne sürerek başa geçen ancak getirdiği diktatör rejim ile faşizmi ülkenin başına musallat eden Mussolini’nin sadece başka halklara değil kendi halkına da kısımlar yapması, onun yönetimindeki baskı ortamının göstergesidir. O dönem İtalya’sı öyküde Gigi ve Giulia adlı bir çiftin yaşadıkları üzerinden aktarılır. Baskı karşısında İstanbul’a kaçan karı kocanın kaçmadan önce baskıya karşı gösterdikleri direniş cılızdır, etkisizdir ve bir çözüm yolu sunmaz (Adalı 1973: 10). Ülkeden kaçarak kurtulduklarını sanmaları ise bir aldanıştan ibarettir ve tıpkı Andronikos ile İoakim’de olduğu gibi kaçış onları kurtarmaya yetmez:

İstanbul Gigi'ye göre değilmiş. Giulia ders bulmağa, geçimini sağlamağa başlamıştı. Gigi'nin çalıştığı şilep İstanbul'a döndüğünde, Gigi'nin Buenos Aires'te iş bulup kaldığını bildiren mektup da geldi. Üç yıl sonra Gigi İstanbul'a gelmiş, ağlayarak Giulia'nın daha bir yıl sabretmesi gerektiğini söylemişti ama Giulia artık bir yerlere gidecek değildi. Güzeldi, yiğitti, şakacıydı, şendi ama Mussolini'nin adamlarıyla dünyanın öbür ucundan nasıl uğraşırды? (Karasu 2012a: 137)

Türkiye'de de benzer bir ortam söz konusudur. Toplumda yaşananların dut ağacı ve tırtıllar üzerinden sembolize edildiği öyküde ezilenler dut ağacı iken ezenler tırtıllardır. Yaprakları yiyen ama hiçbir şeye dönüşmeyen tırtıllar öyküde askerinin ve faşizmin sembolüdür. Bu anlamda dut yaprakları ile tırtılların mücadelesi sembolik olarak ezen-ezilen mücadelesine gönderme yapar. Dut ağacının Türkiye'nin her yerinde yetişmesi, ezilenlerin ülkenin her yerinde olmasına işaret eder. Sendikaların yasaklanması, mektupların gecikmesi, gazete ve dergilerin gelmemesi ise sansür ve baskı döneminin yol açtığı iletişimsizliğin dışavurumudur.

İki kilometre ötedeki alanda insanlar kaynaşiyor, şarkılar söylüyor, kovalanıyor, kaçıyor, dayak yiyor, yakalanıyor, korkmuyor, şarkılar söylüyor, kaynaşıyor, yürüyorlardı. Oysa burada, savut çatıp cıgara tütüren askerler, hafif hafif gülüşüyor, konuşuyordu. Tırtıllar yaprakları kemiriyor, salgılarının uzatıp durduğu ipliklerin ucunda semiz semiz sallanıyordu. Mektuplar gecikiyor, gazeteler, dergiler gelmiyordu. Birkaç gün sonra, tek yaprak kalmayacaktı ağaçların tümünde. (Karasu 2012a: 129)

“Yaşamı, insanı, insanın diğer varlıklarla ilişkilerini, bu ilişkilerin derinliklerini çözmeye, irdelemeye, kavramaya yönelik” (Özel 2016: 51) öykülerden oluşan *Göçmüş Kediler Bahçesi*'nde yer alan “Korkusuz Kirpiye Övgü”, “Yağmurlu Kentin Güneşçisi”, “İncitmebeni” ve “Bir Başka Tepe”de yabancılaşma ben x öteki diyalektiği ile öne çıkar. “Korkusuz Kirpiye Övgü”nün başkişisi kirpi, kendisine yaşam alanı tanımayan kent ve kent sakinleri ile çatışma halindedir. Bu insanlar içerisinde ben-anlatıcının bahçenin duvar dibinde gördüğü kirpiyi elindeki sopayla rahatsız eden komşusu; kirpinin annesinin yaşadığı yerde onları yok sayıp öldüren, yaşam alanlarını yok eden işçiler ve inşaat sahipleri de yer alır. Kirpinin gözünde insanların genelini temsil eden bu gibi kimseler onun bakış açısıyla tanıtılır:

Bir kez, insanlara akıl erdiremiyorum. Cırnakları gözüküyor, yok belki de. Sonra öbürlerinden çok daha ağır kanlılar. Ama bu yüzden de ne yapacaklarını hiç mi hiç kestiremiyor, apışıp kalıyorum karşılarında. Onların başka yerlerinde bir gücü, bir savutu, ya da bir dikenleri var ama ben yerini çıkaramadım. (Karasu 2012b: 67)

Etrafta neler olup bittiğini görmek, dünyayı tanımak amacıyla yola çıkan ve fiziksel olduğu kadar zihinsel bir yolculuk da yaşayan kirpi, karşılaştığı türlü tehlikelere rağmen pes etmeyerek ayakta kalmayı bilir. Öykü, korkusuz bir kirpinin şahsında toplum tarafından

dayatılanı kabul etmeyip kendi bildiği yolda giden, kendini gerçekleştirme serüvenini deneyimlemek isteyen bireyin durumunu yansıtır.

Yağmursuz bir günün geçmediği kentte umudunu hiç yitirmeden güneşin çıkıp çıkmayacağını görmek üzere her sabah pencereden dışarıyı kollayan “Yağmurlu Kentin Güneşçisi”ndeki başkışı, bu özelliğiyle diğer kent sakinlerinden ayrılır. Kimseye kötülüğü dokunmamış, kimseyi kırmamış başkışının tek kusuru, eşini dostunu tedirgin eden tek yönü günün birinde güneş açacağını umut etmekten vazgeçmemesidir.

Kendini tutamaz, çılgınlık olduğunu bile bile, yatağından kalkar, pencereye gelir, yağmurdan çizik çizik olmuş camın ardından gökyüzüne bakar. Dışarıdan bakan birinin dalgalı dalgalı göreceği yüzünde, merak izi bile bulamayacağı, umut izi bile sezemeyeceği yüzünde, salt gözleri canlıdır sanki adamın. Gökyüzüne bakar, belki güneş çıkmıştır diye, çıkacaktır diye. (Karasu 2012b: 85)

Yağmurun durması ile alışageldikleri düzenin bozulacağını hesaba katmayan başkışı, “yaşanacak dönüşümün yaratacağı değişimi düşünmez” (Sarpkaya 2014: 68). Bu yönüyle o, güneşin hiç açmamasını kabullenen, sürekli yağın yağmuru sıradan bir şey gibi algılayan diğer kent sakinlerinin karşısında yadırganan, dışlanan bir öteki’dir.

“İncitmebeni” adlı öykünün ismi bilinmeyen başkışısı hiçbir şeye sahip olmamak isteği ile insanların genelinden ayrılır:

Herkesin, kim bilir, belki de ancak “çoğu insanın” demeli ya, giyinmek için uğraşmış didindiği bir dünyada, insanların arkasını kat kat kalınlaştırmak için olmasa bile, kış aylarının acı soğuğu estiği zaman sırtını pek tutabilmek için çalışmış yaşadığı bir ülkede soyunmaktan başka şey dilemeyen bir adamın masalı bu. (Karasu 2012b: 130)

Yaşadığı ülkeyi bir köpeğin arabanın altında kalarak ölümüne şahit olduğu için terk edip adaya yerleşen ve geçimini öğretmenlikle sağlayan başkışı için bilgilerini paylaşması da bir nevi arınma/ soyunmadır. Fazlalık olarak gördüğü her şeyden kurtulmak isteğindeki başkışı, maddi değer taşıyan her şeyi yük gibi görür. Adada yaşadığı sade hayat sonucunda varlığı günden güne artmakta olan adamın bu durumdan duyduğu rahatsızlık şu sözlerle ifade edilir:

Zaten pek sınırlı olan gereksinimleri, farkına varmadan da olsa soyunma ilkesine bağlı kalmakta başarı gösterdiğinden mi ne, daha da azalmış olsa gerekti ki varlığı artıyordu. (Karasu 2012b: 136)

Kazandığı paralara ihtiyaç duymaması, sahip olduğu bütün birikimi adanın tepesine gömmesi, somut varlığı olduğu kadar soyut varlığı da yük gibi algılayıp içine yerleşen mutluluk duygusunu sıyırıp atması gereken en önemli şey olarak görmesiyle o, genel eğilimin dışında kalan öteki’ni temsil eder.

“Bir Başka Tepe” hiç kimsenin ulaşamadığı bir tepeye çıkmak, o zirveye ulaşır oranın görgüsüne sahip olmak için mücadele veren bir adamın öyküsüdür. Yaptığı bu yolculuk onun açısından bir nevi kendini tamamlama sürecidir. Tepeye varmayı tek hedefi haline getirdiği için tırmanmak, yukarıya çıkmak gibi eylemler neredeyse bütün hareket döngüsünü oluşturur. Geçtiği arazilerin zorlu, yorucu ve eziyetli olması onu yolundan alıkoymaz. Ona göre tırmanmak aynı zamanda öğrenmek, yükselmek, yücelmek demektir. Kendi yürüyüşünü, yol alışını tekerleğin ilerlemesine benzeten başkişi sonunda hedefine ulaşır. Doruğa vardığında gördüğü manzara, ilk başta bilgisiyle ve büyüklüğüyle her şeyin üstünde durduğunu hissettirir. Karşı tepede, tıpkı kendisi gibi bir başka adamın varlığını fark etmesiyle bütün algısı tersine çevrilir:

Bakıyor, doruktaki adam, bakıyor, bakıyor, orada, uzakta, bir tepe daha görüyor. Kendi tepesinden çok daha küçük ama gene de tepe denecek bir tepe. O tepenin üzerinde bir şeyler kımıldar gibi; bir böcek, bir hayvancık gibi... Duruyor, donuyor, o böceğin, o hayvancığın, kendi gibi bir insan olduğunu anlayınca. Bakıyor. Bakıyor. Bakıyor. Karşısında bir insan var doruktaki adamın. Çok uzakta, dolayısıyla küçücük, küçücük, bir böcek, bir hayvancık kadar küçük görünüyor. Tam karşısında ama; o da dönüp bakıyor kendisine galiba. (Karasu 2012b: 207)

Karşı tepede duran adamın gözüne bir böcek kadar küçük gözüktüğü an, kendisinin de o kişi tarafından aynı şekilde görüldüğünü fark ettiği andır. Bu fark ediş ile o zamana kadarki çabası hiçlenen, o bilgiye ve görgüye erişen tek kişi olma utkusu sönen başkişi ve aynı bilgiye, görgüye sahip karşı doruktaki adam birbirleri için öteki haline gelirler.

Karasu'nun görsel'e, görsel niteliğe dayanan metinlerinin yer aldığı *Kısmet Büfesi*, yola çıkış noktaları gerçek ya da kurmaca resimler olan on anlatıdan oluşur. Kitaba adını veren anlatı yabancılaşma, ötekileşme, yalnızlık temleri üzerinden incelenmeye uygundur. Öykünün başkişisi Ferdane Hanım, çatışma halinde olduğu kart karakterler Hikmet ve Şefika hanımlarla ben x öteki diyalektiği içinde yer alır. Aralarındaki ilişkinin karşılıklı bir ötekileşme algısı içerdiği üç kadından Ferdane Hanım, Şefika Hanım'ın bakış açısından şu sözlerle tanıtılır:

yaşını gizlemeğe çalışmadığı halde hâlâ gencecikmiş gibi kılığına, görünüşüne özen gösteren kadınların, ya da, kendine duyduğu saygıyı başkalarına da aşılayabilen, bu dünyada kendini yakıştırdığı yüksek yeri ikide bir karşısındakilere anımsattığı için pek çok kimseye çekilmez bir yaratık gibi görünse bile bu davranışını kişiliğinin bir parçası haline getirebilen kendini beğenmiş ... (Karasu 2009c: 87-88)

Titizliğinden dolayı hizmetçisiyle anlaşamayan, evindeki eşyaların yerlerinin değiştirilmesine tahammül edemeyen, selam verilmesini istemedikçe ya da istediğini belli etmedikçe yanına yanaşlamayan bu kadın aynı dernekte görevli olduğu diğer iki kadınla karşıtlık içerisinde kurgulanır:

Ferdane Hanım, bıraktığımızda, iki şeyi anlamış durumdaydı: Okuduğu kitaplarda sözü geçmiş olabilecek “ölüm tohumu”nun, gerçek bir ölüm olasılığı haliyle, bir yürekte taşınabileceğini; bir de bu tohumu taşımının verdiği korkuyu untabilmek için arkadaşlıklarına sığındığı bu iki kadının ortaklaşa niteliğine karşıt bir nitelik taşıdığını. (Karasu 2009c: 121-122)

Bu karşıtlık, hayata bakışlarında da ortaya çıkar. İçlerinden geçeni açığa vurmaktan çekinmeyen, başkalarının bilmediği bir yaşamları olduğunu duyumsayabilmek için hayatlarını herkesin gözü önünde yaşamaktan korkmayan Hikmet ile Şefika Hanım’ın tersine Ferdane Hanım, “arka odalarının dünyasında başkalarının dirimini eme eme” (Karasu 2009c: 122) yaşar. Pastanede oturduğu koltukta, diğer iki kadının şaşkınlık ve korku dolu bakışları altında “kolları dirseklerinden bükülmüş, başına doğru giden elleri yarı yolda durmuş, biraz irice bir taş bebeğe” (Karasu 2009c: 121) dönüşürken toplumsal ilişkilerindeki dışlanmışlığın ve yalnızlığın, kendini saran sevgisizliğin kurbanı olur:

Bu kibar pastanenin koyu şarap rengi kumaş döşeli, ceviz çerçeveli koltuğunun birköşesinde, değişmezliğe, yaşlanmazlığa, kirlenmezliğe, yaşamazlığa ererek, içinin tahtakurularına yuva olabilecek kıtıklarından artık bütünüyle habersiz, dirseklerinden bükülü kollarının, başına hiçbir zaman kendiliğinden ulaşamayacak ellerinin donmuşluğu içinde ölüm korkusundan, ölümü beklemekten kurtulan bu taş bebek, niye, bölünmekten yorgun düşmüş Ferdane Hanım olmasın? (Karasu 2009c: 122)

Ferdane Hanım’ın dışlanmışlık, yalnızlık ve sevgisizlik sonucunda taş bebeğe dönüşmesi; bireyin kendini gerçekleştirmedeki en önemli yollardan biri olan konuşma yetisini yitirmesi, kendini ifade edemeyecek olması anlamına gelir. Her türlü ilişkiyi belirleyen, besleyen yönüyle iletişimin artık gerçekleşmeyecek olması, bireysel açmazların en korkutucusu olarak belirir.

Sonuç

İnsanın değerler bakımından yoksullaşması noktasındaki bir görüş olan yabancılaşma, genel hatlarıyla insani özden uzaklaşma, insani özden uzaklaşan sosyal bütüne bireyin tepkisi; bireysel özyapının toplumsal özyapı karşısında hareketsiz/edilgen kalması ve bireyin kendini gerçekleştirememesi; insanın hâkim güç tarafından süjeden objeye indirgenmesi, bir özne değil, bir araç olarak ele alınması; toplumsal yapının bireyin iç dünyasına müdahil olması ve bireyin doğal olanla toplumsal olan arasındaki kısırılmışlık hali; bilinçliliğin yaşamı değil, yaşamın bilinçliliği belirlemesi sonucunda bireyin sürekli bir iç çatışma yaşaması ve ruh dinginliğine bir türlü erişememesi; nesnel koşulların belirlediği insanın varlığı ile insanın özü arasındaki çelişki durumu biçimlerinde ortaya çıkan sürecin adıdır.

Kaleme aldığı eserleri vasıtasıyla çağına tanıklık etme gayesindeki Bilge Karasu, Türk edebiyatı içerisinde yaşamın kurgusuna yazının yaratıcı evrenini eklemleyen bir düş adamı kimliğiyle var olur. Bir simyacı titizliği ile dizayn ettiği metinleri kendilik arayışının bireysel, toplumsal ve evrensel göndergelerinin aynalandığı bir yapıya sahiptir. İnsanın varlığıyla aynı tarihe uzanan ve günümüze kadar taşınan ölüm, sevgi, çözümlüş, tükeniş, iletişimsizlik, korku, arayış, kaçış, yalnızlık, yabancılaşma, umutsuzluk gibi temalar onun metinlerine özgün ve orijinal bir tarzda yansır. Yabancılaşma ve onun görüngülerinden olan yalnızlık, ötekilik, iletişimsizlik; Bilge Karasu metinlerinde kendine özgü açılımlarla dışa vurur.

Metinlerinde tedirgin bir “öteki”nin sesini aktaran; çağ insanını “öteki”ne karşı anlayışsız, acımasız ve yok sayıcı olarak gören; yazdıklarında “bizi ötekenden ayıran durumu” anlatmaya çalışan Bilge Karasu’nun öykülerinde yabancılaşma teması felsefi, sosyolojik, psikolojik, toplumsal ve bireysel çeşitli yönleri ve katmanlarıyla işlenir.

Susanlar adlı eserinde yer alan ve sanat yaşantısının yaklaşık olarak ilk on yılına dahil olan öykülerinde toplumsal ilişkilerdeki dışlanmışlığın yol açtığı yabancılaşma ön plandadır. *Troya’da Ölüm Vardı*’da bu izlek toplumun kabul gören, gelenekselleşmiş davranış kalıplarına uymama, alışlageldik norm ve değerlerin dışında kalma ekseninde vücut bulur. Konu, zaman, mekân, kişiler dünyası bakımından birbiriyle ilişkili bu öykülerde eşcinsel ilişkilere yer verilmesi, yabancılaşmayı doğuran bir diğer etken olarak göze çarpar. Dış güçlerin ya da kurumsal düzenlemelerin birey üzerindeki etkisinin anlatıldığı *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı*’nda yer alan öykülerde yabancılaşmanın güçsüzlük ya da iktidarsızlık boyutu baskı, güç, iktidar söylemi üzerinden metne taşınır. *Göçmüş Kediler Bahçesi*, *Lağım-laranası ya da Beyoğlu* ve *Kısmet Büfesi*’ndeki öykülerde ise toplumun dayattığı normlar üzerinden kendini tanımlamak istemeyen karakterlerin bireysel mücadelesi, bu mücadele esnasında öteki konumuna düşmeleri söz konusudur. Ben x öteki diyalektiğinde kurgulanan bu anlatılarda sanatkârın, bildiği gibi yaşamak isteyenlerle başkalarını da kendi bildiği gibi yaşatmak isteyenleri karşı karşıya getirmesi Hegel’in, aynı insanın özne, yani kendini gerçekleştirme çabasına çalışan yaratıcı insan ve nesne, yani başkaları tarafından etkilenip yönlendirilen insan olarak ikiye ayrılışının sonucu olarak gördüğü yabancılaşma anlayışına yakın olduğunu gösterir.

Yazmayı, yaşamın benzeri bir iş yapmakla eşdeğer gören Bilge Karasu, bireyi merkeze alarak oluşturduğu, insanlık durumlarına ayna tutan yapıtlarında yabancılaşma temasını yalnızlık, iletişimsizlik, ötekilik, dışlanmışlık, güçsüzlük, iktidarsızlık, kabul gören değerlere uyum sağlayamama, bireyin özne ve nesne olarak ayrımı gibi çeşitli yansımalarıyla ele alır.

Kaynakça

Adalı, Bilgin (1973), “ ‘Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı’ Üstüne”, *Dost*, 101: 8-11.

Bezirci, Asım (1987), *İkinci Yeni Olayı*, İstanbul: Gözlem Yayınları.

- Cevizci, Ahmet (2000), *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Hassan, Amal (2014), “Aron Aji ile Söyleşi”, (çev. Nilay Kaya), *Kanat*, 44: 2-3.
- Karasu, Bilge (2004), *Lağımlaranası ya da Beyoğlu*, İstanbul: Metis Yayınları.
- _____ (2009a), *Susanlar*, İstanbul: Metis Yayınları.
- _____ (2009b), *Troya’da Ölüm Vardı*, İstanbul: Metis Yayınları.
- _____ (2009c), *Kısmet Büfesi*, İstanbul: Metis Yayınları.
- _____ (2012a), *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı*, İstanbul: Metis Yayınları.
- _____ (2012b), *Göçmüş Kediler Bahçesi*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Marcuse, Herbert (2010), *Tek Boyutlu İnsan*, (çev. Aziz Yardımlı), İstanbul: İdea Yayınevi.
- Menemencioğlu, Nermin (1971), “Putlar ve insanlar”, *Dost*, 79: 3-4.
- Onart, Ülker (1978), “Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı Üzerine”, *Türk Dili*, 319: 252-265.
- Özel, Ayşe (2016), “Bilge Karasu’nun “Göçmüş Kediler Bahçesi”ne Teknik ve Estetik Yaklaşım”, Hacı İbrahim Delice (Ed.). *Bartın Üniversitesi Uluslararası Edebiyat ve Toplum Sempozyumu Bildiriler Kitabı 1. Cilt* (51-56). Bartın: Bartın Üniversitesi Yayınları.
- Sarpkaya, Doğuş (2014), “Bitimsiz Masallar Toplamı: Göçmüş Kediler Bahçesi”. *İzafi*, 12: 66- 69.
- Şişman, Gülşah (2018), *Bilge Karasu İnsan ve Eser*, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi: Basılmamış Doktora Tezi.

Extended Abstract

Alienation, which is a fact that occurs through human's turning to both themselves and nature in order to explain the meaning of their existence and that either increases their awareness or renders them a distant position to themselves and the environment, is interrelated with psychological, sociological, philosophical, theological, and economical fields. It corresponds to a complex process that contains different meanings as sort of feelings like persons' not feeling themselves at their home, normlessness, meaningless psychologically; social relations and processes becoming rational, mechanical, and in the end breaking the spell of the earth, increasing specialization, social processes becoming not to be controlled by individuals sociologically; inner person's being a constituent element ontologically and theologically.

Alienation that had gained an immanence level among nature, people, objects, and generally things with "distancing", "breakaway", "get less share" meanings in primary usages was based upon a transcendency level among soul, human, nature and objects in the later periods especially in the 18th century. Alienation phenomenon is being explained in the context of the phase of individualization and individual at the present time. With changing current structure as a result of domination of urbanization and capitalism parallel to modernization with the 19th and 20th centuries, alienation phenomenon becomes clarified in every area through social, political, economical, scientific and technological alterations and developments. The person starts to feel himself/ herself as an object and alienates in a social structure that wanders from human values, citizen life that degrades communication to bottom level and capitalist system that exploits his/ her existence.

Alienation that occurs in many disciplines like theology, philosophy, psychology and sociology makes its presence felt among literary genres through being of interest to literature. In Turkish literature, this fact starts with Tanzimat, which is accepted as a milestone of the announcement about the superiority of Western civilization to the whole world, and is being evaluated in the East-West axis. As for, the adventure of concept is being clarified with connection and relation to the modernization period. Themes like concern, anxiety, absurd, freedom, nothingness, alienation, and death which can be considered as subtitles of Existentialism as an existence questioning that lifts effectiveness on literary texts with influence of the Second World War start to come into prominence in all literary genres. From now on a changing new human type is in question. As a result of all these factors, Turkish literature suffers a change and assumes a new cover in some ways. Topics like human beings' becoming alienated and meaningless; being pushed to nothingness, concern, anxiety, hopelessness and nonsense; feeling a deeper loneliness and a siege mentality become materials for novels and short stories of the period.

Bilge Karasu who aims to witness the age he lives through his works of art exists as a dream man in Turkish literature by attaching creative universe of writing to fiction of life. His texts that are designed with an alchemist's accurateness have a structure in which individual, social, and universal referents are reflected. Themes like death, love, disintegration, exhaustion, miscommunication, fear, searching, escape, loneliness, alienation, hopelessness, which reach to the same history with existence of human, reflect to his works in a unique and original way. Alienation and its phenomena like solitude, otherness, and miscommunication are externalized by distinctive declinations in Bilge Karasu's works.

Bilge Karasu quotes the voice of uneasy "other"; evaluates the human being of the age as considerate, cruel and disregarding towards "other"; tries to narrate "situation that separates us from other" in his texts. The theme of alienation is processed with various philosophical, sociological, psychological, social, and individual aspects and layers in Bilge Karasu's short stories. Alienation which is person's losing his/ her selfness because of some sociological and psychological external factors, non-adaptation to his/ her environment, and miscommunication's reaching to extremity reflects to Karasu's short stories as an alteration basically.

In his short stories that take place in *Susanlar* and include first ten years of his art life, alienation that is the result of exclusion from social relations is at the forefront. In *Troya'da Ölüm Vardı*, this theme forms in the axes of misfit to behavioral patterns of society that are approved and time honored, and staying out of ordinary norms and values. Giving a place to homosexual relations in these short stories that are related to each other in terms of issue, time, place, world of person draws the attention as another reason that causes alienation. In short stories in *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı* which narrates the effect of external powers or institutional arrangements on individual weakness or inability dimension of alienation is transferred to the text by means of oppression, power and government discourse. In short stories in *Göçmüş Kediler Bahçesi*, *Lağımın Arması ya da Beyoğlu* and *Kısmet Büfesi*, individual fight of characters who do not want to identify themselves above norms that society imposes and become marginalized is in question. In these narratives that are fictionalized at me x other dialectics, the author faces off the ones who want to live as they know and who want to make others to live as they know. This attitude shows that he is close to the understanding of alienation that Hegel evaluates as a result of the discrimination of a person as the subject who tries to realize himself/ herself as a creative human being and the object which is influenced and canalized by others.

Bilge Karasu who considers writing as a job similar to living handles the theme of alienation with its various aspects like loneliness, miscommunication, otherness, anomy, weakness, inability, non-adaptation to well accepted values, separation of individual as subject and object in his works of art that he creates through putting individual in the center and in which he mirrors humanity situations.